

MAANDBLAD VAN „OUD-UTRECHT”

VEREENIGING TOT BEOEFENING EN TOT VERSPREIDING VAN
DE KENNIS DER GESCHIEDENIS VAN UTRECHT EN OMSTREKEN

1 APRIL
1942

ONDER REDACTIE VAN:
G. A. EVERS

17^e JAARGANG
N° 4

UITGAVE DER VEREENIGING. ADRES: VAN SPEIJKSTRAAT 20

UTRECHTSCHЕ GESCHIEDENIS IN DE RECLAME.

Het moge dan al zijn, dat de moderne Wetenschap zich reeds lang verzoend heeft met de wijze, waarop de Geschiedenis in populair gewaad als gaarne geziene gast bij den leek placht in- en uit te gaan — háár, de sobere getuige van een stipt gereconstrueerd verleden den weg der altijd ietwat grofbewerkte handelsreclame te zien bewandelen, vereischt opnieuw bezinning. Sedert een kwarteeuw heeft ook de Geschiedenis der stad en der provincie Utrecht in de bekende „plaatjes”-albums van een drietal Nederlandsche koekfabrieken het gebied der zakelijke reclame betreden. De joyeuse entrée — want de albums zijn door de jeugd, die er haar ruil- en verzamelwoede aan kon botvieren, met blijde gretigheid begroet — geschiedde, naar 's lands aard, langs lijnen van geleidelijkheid. Eerst aan de hand van het Tourisme werd de „vaderland-sche” Geschiedenis de sfeer der handels-reclame binnengeleid. In de, naar tijdsorde, láátst verschenen uitgave werd pas aan „een en ander uit Utrecht's geschiedenis” een afzonderlijk „hoofdstuk” gewijd; in de beide andere albums, in doelstelling gidsen voor wandel-, fiets- en watertochtjes, werden de geschiedkundige mededeelingen in letterlijken zin nog slechts *en passant* behandeld. En óók lag het in de lijn der geleidelijkheid de zorg voor het geschiedkundig deel van den inhoud niet aanstonds aan historici, aan vak-kenners, maar eerst, als ware het aarzelend bij wijze van proef, aan amateurs, leeken op historisch gebied, toe te vertrouwen.

De albums, die wij op het oog hebben, zijn: het Verkade-album *De Vecht* van de hand van Jac. P. Thijsse, dateerend van 1915; de aan onze provincie gewijde aflevering der *Zwerftochten door ons Land* der Zaansche koek- en beschuitfabriek v/h G. Hille & Zoon, in 1931 samengesteld door Jan Feith en Ch. Gl. Behrens en het in 1936 verschenen tiende deel „Utrecht” van de serie *Mijn Land*, een reclame-uitgave van Jacob Bussink's en A. P. Pieterman's Deventer koekfabrieken, verzorgd door G. J. Nijland. Veel is er reeds in deze albums — en de waarde ervan is er daarom thans niet minder om geworden — dat als destijdsch *heden* thans al weer tot de Utrechtsche *geschiedenis* behoort. Wij denken hierbij aan de

ondervindingen, die de heer Thijsse in den mobilisatietijd (1915) als wandelaar opdeed in de „Vecht“-linie, die prins Maurits aannam met tienduizend man tegen de gansche wereld te „verdaadighen“ en waar toen, tijdens den vorigen wereldoorlog, overal op den oever kanonnen stonden, in de kanalen allerlei vreemde vaartuigen met machine-geweren patrouilleerden, 's nachts zoeklichten hun stralenbundels uitzonden, uitkijktorens waren opgesteld „en allemaal van die dingen, die — het was in 1915! — we nooit hopen te gebruiken, maar waarvan het toch wel goed is, dat ze kant en klaar staan met de mannetjes er bij“ Wij denken aan het Huis „De Hooge Vuursche“, de schepping van Ed. Cuypers, na een kwarteeuw reeds reddeloos door brand vernield; aan het verblijf van den Duitschen keizer te Doorn; aan — wat de stad Utrecht betreft — de al te lang getolereerde heiligschennis van de onder den Domtoren door „tjingelende tram“, waaraan Nijland herinnert. En wij denken als „es war einmal“ óók aan de lekkere krentenbolletjes, die, volgens Feith, in 1931 bij een goedlachsche, blonde bakkersdochter in den Ham verkrijgbaar waren, „de lekkerste, die in heel (de provincie) Utrecht te krijgen waren, tenminste, als de voorraad, volgens landelijke wijs voor 95 procent op bestelling gemaakt, nog niet was uitverkocht“. Ook is er, in deze albums, zoo hier en daar een enkele zin, die een geheel ander beeld oproept, dan den schrijver bij het samenstellen van zijn verhaal voor oogen moet hebben gestaan. Wij denken hier aan wat Nijland schrijft over den Grebbeberg: „Wonderlijk echter is het pas, als men daar des avonds bovenop staat, als de zon nog niet heelemaal onder is en als het gouden late licht nog verglijdt over het lage land benêe . . .“ Wonderlijk, ja, óók om wat de Geschiedenis daar sindsdien heeft geschreven met het bloed onzer dapperen, die in de zonnige dagen van Mei 1940 hun jonge leven gaven voor wat de schrijver in zijn inleiding zoo gevoelig noemt: òns land, ons kleine, lieve, mooie land. Waarvan de provincie Utrecht is: *het hart*.

De lijn van geleidelijkheid, waarvan in den aanhef sprake was, is ook hierin te bespeuren, dat men eerst met de verwerking van de geschiedenis in de handelsreclame geëxperimenteerd heeft op *de jeugd*. Reclame-doel dekt hier de paedagogische doelstelling. Terecht zeggen Feith en Behrens tot de jongeren, die zij opwekken hen op hun zwerftochten te volgen: „Bij het bezoeken van land of streek is het van veel beteekenis, indien jullie je van te voren op de hoogte hebt gesteld omtrent de „geschiedenis“ ervan. Belangrijker dan de geschiedenis van menschen is dan dikwijls de geschiedenis van de plaats, waar zij woonden. Elk gebied is door zijn geschiedenis als 't ware gemáákt“. En dan volgt deze eervolle getuigenis voor ons gewest: „Utrecht wijst niet slechts terug op een rijk-wisselende geschiedenis, neen! er is eigenlijk geen partje dezer

provincie, of de historie dringt zich aan ons op. Het aantal geschiedkundige overleveringen is zoo algemeen, zoo verspreid en afwisselend, dat men de tegenwoordige provincie Utrecht zou kunnen vergelijken met een, voor jullie open-geslagen geschiedkundig boek. Haast elke bladzijde, welke je opslaat, bijna elk merkteeken, dat je uit het verleden herkent, is daarbij even belangrijk."

Wie in zijn jeugd met een van deze albums onder den arm of in de rugzak de provincie Utrecht doorgewandeld, doorgefietst of, zooals Feith deed, gedeeltelijk per „parremokkel" doorgeroeid heeft — die heeft tevens spelenderwijs een cursus in provinciale historie gehad, waarvan de blijvende herinnering de belangstelling voor toekomstig Utrecht niet anders dan ten goede kan komen. „De vaes, zei Vondel, houdt allerlangst de reuk van 't eerste sap".

De drie plaatjes-albums, in hun techniek van samenstelling door middel van verzamelen en ruil der plakplaatjes *primair* een reclame voor koek- en beschuit; dan, compleet geworden, blijvende gidsen voor het samenstellen van tochten door onze onvolprezen provincie en als zoodanig *secundair* een reclame voor de beoefening der wandelsport en het tourisme, hebben tal van jonge oogen geopend óók voor de historie. Voor dat, wat Huizinga eens noemde „een vorm van behagen aan de wereld" zij het dan in dit geval aan het kleine wereldje, dat *Utrecht* heet. Nu wij de gelegenheid hadden de drie albums *compleet* nog eens dóór te bladeren, zij een enkele opmerking ons veroorloofd over deze eerste pogingen in Nederland om de Geschiedenis dienstbaar te maken aan de Reclame, pogingen, die op zichzelf reeds bewijzen hoezeer geschied-kennis voor een groot deel voor onze samenleving een levensbehoefte is geworden evenals koek en beschuit — *destijds!* — een levensbehoefte waren aan den dagelijkschen disch.

II.

Verkade's plaatjes-album beperkt zich tot een *deel* der provincie Utrecht, tot de Vechtstreek. Wat de geschiedenis betreft heeft de samensteller, de bekende natuurkenner Dr. Jac. P. Thijssse, zich in hoofdzaak georiënteerd op „De Zegepraalende Vecht" van Claas Bruin (1671—1731). Hij is met Claas Bruin in soliede gezelschap en het nu en dan citeeren van enkele versregels van dezen Vecht-schen arcadia-dichter geeft aan den historischen achtergrond der Vechtstreekbeschrijving de bekoring van patina op oude munten. Oud-Utrecht *als stad* valt buiten het gebied, dat Thijssse in zijn „praatjes" en L. W. R. Wenckebach, Jan Voerman Jr. en Edgard Koning in hun „plaatjes" betrekken; op *één* historische herinnering na: de zijdespinnerij *Zijdebalen*, „daar 't water, door de kunst geleid, een groot gevaart' kan doen bewegen tot algemeene nuttigheid", waarbij Thijssse, ons de oude glorie voor oogen toovert van het, mooie, aan de fabriek annexe, buitenverblijf der familie van

Mollem „met tuinen en vijvers en gesnoeide taxus- en buksboomhagen en pleisterbeelden en al het moois, dat in de eeuw van Lodewijk XIV bij een tuin behoorde”. Zijdebalen heeft zijn vermelding in dit album te danken aan het feit, dat dáár ter plaatse ongeveer de Vecht begint — terecht merkt Thijsse op, dat deze Nederlandsche rivier eigenlijk geen oorsprong heeft, alleen maar een begin — en de verdere inhoud van dit album, voor zoover deze zich met het verleden bemoeit, brengt dan ook voornamelijk de herinnering aan de patriciërs-huizen in de Vechtstreek. Evenals de schrijvers der beide andere plaatjes-albums verlevendigt Thijsse de belangstelling voor de fraaie huizingen der Amsterdamsche geldmagnaten door hen te bevolken met bekende figuren uit onze vaderlandsche geschiedenis: Frank van Borsselen en Jacoba van Beieren als bewoners van het slot te *Zuilen*, Constantijn Huygens als gast van *Goudenstein*, den poëet Rotgans, die *Cromwijk* bewoonde, Johan van Oldenbarnevelt als Heer van *Gunterstein*, den Deenschen gezant Jacob Balde, op *Wallenstein* resideerende en Bestevaer's zoon Engel de Ruyter, die *Boom en Bosch* heeft bewoond.

Het is bij geschiedenis-schrijven in het kader van de reclame vooral le ton, qui fait la musique. Ieder der drie album-samenstellers heeft zijn eigen „toon”. Een enkel voorbeeld van Thijsse's wel-luidende muziek op een historisch thema moge hier volgen. De schrijver dwaalt met zijn jeugdige lezers door de tuinen van het kasteel te *Zuilen* — „het allermooiste dorp aan de Vecht”, — waar, naar het zeggen, Jacoba van Beieren een moerbeiboom geplant heeft, die er nog moet staan. „Ze mogen zeggen van Jacoba wat ze willen — aldus Thijsse en 't is geen wonder, dat de jeugd aanstands gretig naar hem luistert — maar 't is zeer stellig een aardige vrouw geweest met veel liefhebberij en ik kan mij gemakkelijk voorstellen, dat ze hier in den slottuin allerlei aardige dingen heeft geplant. Als het een zwarte moerbei is, kan ik gelooven, dat Jacoba hem heeft geplant; de witte, die het beste voedsel oplevert voor de zijde-wormen, is eerst omstreeks het midden van de veertiende eeuw in Noord-Italië aangeplant en zoo vlug ging het in dien tijd niet, dat dan zestig of zeventig jaar later onze gravinnen al met stekjes voor zoo'n boom rondliepen. Toch deed men op die kasteelen en ook in de kloosters veel aan tuinbouw; aan de liefhebberij der middeleeuwen danken wij menige mooie bloem, die thans een sieraad is van onze velden, wegen en waterkanten”. Spelender, beter: wandelender-wijs doet hier de vaderlandsche geschiedenis, hand aan hand met de natuurlijke historie haar intrede in het jeugdig brein der plaatjes-verzamelaars om er zich dan ook wel voor goed te nestelen.

Thijsse heeft er bijzonder slag van de dingen op pittige wijze de jeugd aan en in het verstand te brengen. „Er is al heel wat gevoch-

ten langs die Vecht. Utrecht en Holland hebben zoowat altijd met elkaar over hoop gelegen zelfs nog in de dagen van de Republiek. In de eerste jaren van den 80-jarigen oorlog heeft het er ook nog al eens gespookt, maar 't meest heeft de streek te lijden gehad in het ongeluksjaar 1672, toen tusschen Utrecht en Nieuwersluis vrijwel alles (door de Franschen) is platgebrand *De Franschen vernielden altijd 't meest als zij terug moesten en de Spanjaarden als zij vooruit gingen*". Thijssse zou Thijssse niet zijn geweest — „de vreedzame leeraar in de kennis der natuur”, zooals hij zich noemt — indien hij ook niet aandacht juist aan het curieuze *detail* had geschonken. Om slechts één voorbeeld te noemen: tusschen Abcoude en Nigtevecht „de aardige gevelsteen met een soort zee-meermin erop (nauwkeuriger: een triton links en een zee-meermin rechts, die een witte ster vasthouden) met daaronder de spreuk: My licht dyn star, hetgeen tevens een aanwijzing is, dat Thijssse zich voor zijn historische mededeelingen niet uitsluitend op Claas Bruin heeft verlaten, maar — in dit geval — ook het jaarboekje van Nifterlake geraadpleegd heeft, waar juist in het jaar, dat Thijssse zijn album samenstelde (1915), Dr. J. W. Verburgt de aandacht op dezen gevelsteen gevestigd had.

Wat Thijssse, die zelf niet in de eerste plaats historicus was, omtrent Utrechtsche geschiedenis in deze reclame-uitgave vermeldt, is alles verantwoord. Op misschien één mededeeling na: dat het kasteel Vredenburg te Utrecht zijn naam ontleend zou hebben aan het feit, dat voor den bouw ervan de baksteen van het slot te Vreeland gebruikt zouden zijn. Karel V noemde den gehaten dwangburcht naar den vrede, dien hij 3 October 1528 te Gorinchem met de Gelderschen had gesloten. „Vreeburg — het Utrechtsche kasteel — is op zijn tijd ook alweer geslecht”, vervolgt dan Thijssse; „waar toen de baksteen verder zijn beland, zou ik U niet kunnen zeggen”. De vermelding, dat de steenen van den geslechten „Vredenburg” nog weer eens gebruikt zijn voor den bouw van een ander kasteel in de Vechtstreek (het slot Sijpestein bij Loosdrecht), had, curiositeitshalve, in het kader van Thijssse's *anecdotische* geschiedschrijving wellicht gepast.

W. G. v. R.

BOEKAANKONDIGINGEN.

K. van der Laan, *Het wonder gerucht*. Nederlandsch volksverhalenboek. Amsterdam [, 1941]. (258 blzn. met afbn.) 8°.

Onder de vier-en-zestig Hollandsche en Vlaamsche verhalen komen er in dezen bundel vijf voor, die onder

Utrecht vermeld staan (blz. 147—164): 1. Jonkvrouw Lysbeth; 2. O. L. vrouw van Amersfoort; 3. Belofte maakt schuld; 4. Tusschen Culemborg en Utrecht; 5. De domtoren van Utrecht.

Het eerste is een prozabewerking van Hofdijks Kloosterroof 1), door

hem terecht onder Beverwijk gelokaliseerd, omdat ze over Elisabeth van Assendelft handelt, die in 1368 door Bruyning Spruyt, maarschalk van Abcoude, uit het klooster Nazareth te Beverwijk werd ontvoerd. Het tweede is ontleend aan pater Kronenburgs ²⁾ uitvoerige verhandeling over het Mariabeeldje uit 1544, dat nog in de kerk der oud-katholieken op het Zand te Amersfoort wordt bewaard. Het derde gaat over den gierigen Vullings in Breukelen, die door den schim zijner vrouw herinnerd moest worden aan zijn moedwillig verzuim om bij haar sterven een belangrijke som gelds aan de armen te schenken, een overlevering, die vermoedelijk het eerst door Cohen ³⁾ is opgeteekend. Het vierde steunt op het 17de eeuwse verhaal van de kreupele en de oude vrouw, dat door De Vries ⁴⁾ is vastgelegd. Het vijfde Utrechtsche, ten slotte, is eene samenvoeging der overgeleverde verhalen van den torenbouw en van het venstertouw in de kloostergang van den Dom; de bouwmeester heet hier Thomas van Asperen en zijne verloofde Maria van Ath.

In de voorrede zegt de schr. getracht te hebben „de geest van deze oude vertellingen zoo getrouw mogelijk weer te geven, al is ook aan de fantasie een zeer ruime plaats gelaten”. Aan het laatste behoeft niet getwijfeld te worden, want Van der Laan is er in geslaagd de verhalen wonderlijker te maken dan ze wellicht voor den tijdgenoot zijn geweest. E.

1) W. J. Hofdijk, Kennemerland. Balladen. 2de druk. Maassluis [, 1876]. 8°. Blz. 309—314.

2) J. A. F. Kronenburg, Maria's heerlijkheid in Nederland. Dl. VI. Amsterdam, [1910]. 8°. Blz. 392—413.

3) J. Cohen, Nederlandsche sagen

en legenden. Dl. II. Zutphen [, 1920]. 8°. Blz. 154—158.

4) S. de Vries, De satan, in zijn weesen, aert, bedryf, en guychel-spel. Utrecht, 1692. 8°. Blz. 462—464. Vgl. Maandblad van „Oud-Utrecht” VI-1931, blz. 103—104.

Kasteelenboek [der] provincie Utrecht. [Onder redactie van P. Beelaerts van Blokland, J. R. Clifford Kocq van Breugel en J. C. Wilbrenninck.] Samengesteld door den Provinciaal Utrechtschen bond voor vreemdelingenverkeer. Utrecht [, 1942]. (VIII, XVI en 224 blzn. met afbn. en krtn.) 8°.

Een prettig geschreven en goed verzorgd boekje, waarvan de samensteller, zooals de voorrede zegt, zich richt tot „den ontwikkelden leek, die wel ingelicht, maar niet verveeld wenscht te worden”. Het is in de eerste plaats bestemd voor hen, die het eigen gewest beter willen leeren kennen, zooals er in dezen tijd ongetwijfeld velen zullen zijn.

Om de tochten door de provincie van een bepaald punt uit overzichtelijk te maken, zijn de kasteelen en buitenplaatsen streeksgewijs beschreven: in de omgeving der stad Utrecht; Langbroeker Wetering en Kromme Rijn; Vechtstreek; bij Amersfoort; Noordwest-; en Zuidwest Utrecht. Aan de beschrijving gaan uitleggingen betreffende Ridderhofstad, Riddermatigheid, Heerlijkheid en Wapens vooraf, terwijl nog een verklarende woordenlijst is bijgevoegd, om de gebruiker ook daardoor in te lichten over de begrippen, die in verschillende historische uitdrukkingen besloten liggen.

Goed geteld, zijn 75 nog geheel of

ten deele bestaande huizen beschreven en voor zoover dat documentair verantwoord is, hun ontstaan, hun bouwkundige ontwikkeling en hun bewoners, wanneer zij personen van betekenis zijn geweest, in beknopten vorm vermeld. Bij de meeste zijn afbeeldingen van de wapens der stichters en van de gebouwen in hun oorspronkelijke gedaante opgenomen, zoodat de wandelaar of wielrijder die een kasteelentocht door de provincie onderneemt, tevens een voorstelling van het huis in welstand krijgt. En door raadpleging van het handige boekje verneemt hij bovendien veel historische bijzonderheden van meer algemeenen aard, omdat de bewoners der kasteelen eertijds vaak een invloedrijke plaats in het gewestelijk bestuur hebben ingenomen. E.

Utrecht-nummer [van]
Leven en werken (5de jaargang, no. 9). Amsterdam, 1941.
(30 blzn. met afbn. en plattegr.)
8°.

De inhoud van dit aan stad en sticht gewijde nummer van het tijdschrift van den Bond van Nederlandsche volksuniversiteiten bestaat uit vier belangwekkende opstellen. Dr. E. H. ter Kuile schrijft over de kerken der stad, in de middeleeuwen de kerkelijke stad bij uitnemendheid in ons land, waarvan de oorsprong al vrijwel zuiver kerkelijk was. Hier, in de bouwvallen van een Romeinsch castellum, verrees omstreeks 600 de eerste Christenkerk van deze streken. Bij mooie foto's wordt dan een heldere, hoofdzakelijk bouwkundige beschrijving van de nog bestaande kerken en kapellen gegeven. Dr. H. Brunsting geeft een duidelijk overzicht van de opgravingen op het Domplein,

de vondst van het Romeinsche castellum in zijn verschillende perioden. De uitkomsten dezer opgravingen vormden een sprekend voorbeeld, hoe belangrijke geschiedkundige gegevens door het oudheidkundig bodemonderzoek verkregen kunnen worden en tevens, hoe ook deze wetenschappelijke arbeid, evenals elke andere, niet alleen oude raadsels oplost, maar ons ook weer voor nieuwe raadsels stelt. Drs. R. van Luttervelt zegt aan het slot zijner beschouwing van de huizen langs de Vecht, dat uit de besproken voorbeelden blijkt, dat de daar gelegen buitenplaatsen niet uit één periode stammen en dat ook aan de verschillende verbouwingen een geleidelijke stijlontwikkeling is af te lezen. Van het 17de eeuwsche stadium is weinig overgebleven door de vernielingen in 1672. Het ontwikkelingsproces heeft zich tot na de Fransche revolutie zonder onderbreking voortgezet, zooals een vroeg 19de eeuwsch huis als Vegt en Hoff bij Breukelen, evenals een enkele moderne villa toont. Het nummer wordt besloten met een opstel van Ir. P. K. van Meurs over landelijke Stichtsche bouwkunst van honderd jaren her, waarin betoogd wordt, dat Utrecht zich in bijzondere vormen van burgerlijke bouwkunst meestal niet opmerkelijk van andere provincies onderscheidt. Van de boerenbehuizingen zijn er weinige van zeer ouden datum; zij hebben meestentijds echter de verdienste van grooten eenvoud, doch wijken niet wezenlijk af van wat in het Geldersche en in Zuidholland te vinden is. Doch typisch Utrechtsch, in den besten zin kenmerkend voor deze provincie en door een eigen stijl opmerkelijk, zijn een aantal dienstgebouwtjes, die behooren bij groote landgoederen en buitenplaatsen en in

het begin der vorige eeuw gebouwd. Van deze gebouwtjes in ongekunstelde symmetrie, die ze ook bij kleine afmetingen monumentaal en belangrijk doet zijn, worden de karakteristieke eigenschappen beschreven. Behalve nevengebouwen vallen ook nog eenige land- of buitenhuizen in dezelfde groep. Meestentijds is overigens in de zelfstandige behuizingen, en in vele fraaie daaronder, gebruik gemaakt van klassicistische elementen, die ze tot een ander hoofdstuk van onze bouwkunstgeschiedenis doet behooren. Beter nog leeft het inheemsche type voort in boerderijtjes en landelijke herbergen, die met hun simpele verandahs en serres dezelfde luchtige, landelijke buitenstijl vertoonen, al zullen zij het onmiskenbaar monumentale en seigneuriale karakter al meestentijds hebben verloren. En onder de goede voorbeelden van deze bescheiden stijlsoort gaat nu ook nog de slooper rond. Het is echter te hopen, aldus besluit Ir. Van Meurs, dat het bestaande zooveel mogelijk voor het Utrechtsche bewaard zal worden als typische bouwkundige vertegenwoordiging van den ingetogen en gereserveerden, maar zelfverzekerden geest van het oude Sticht, die op deze kleine schaal, maar met ruime geste, den lust van den landedelman, den ambachtsheer en den landgoedbezitter in het leven in dit schoone landschap uitdrukt.

Zoowel door de goed bij den tekst aansluitende illustraties, als door de afgeronde behandeling der onderwerpen, behooren deze opstellen tot de beste, die in den laatsten tijd over Utrecht gepubliceerd zijn. E.

G. Kuiper, *Cornelius Valerius en Sebastianus Foxius Morzillus als bronnen van Coorn-*

herf. Harderwijk, 1941. (XX en 382 blzn. met portret). 8°.

„Verpersoonlijkt vinden we het streven der 16de eeuw naar duidelijkheid, zuiverheid en sierlijkheid van uitdrukking, naar een welgebouwde, beheerschte compositie, samengaande met encyclopaedische veelzijdigheid, in den professor aan het Leuvensche Collegium Trilingue, Cornelius Valerius ab Aduater Ultraiectinus” en aan het leven van dezen geleerde is een groot deel (blz. 35—183) van het bovengenoemde proefschrift gewijd.

De schr. acht het waarschijnlijk, dat C. V. te Utrecht en niet te Oudewater is geboren, omdat hij zelf Utrecht zijn vaderstad noemt, steeds als Ultraiectinus wordt aangeduid, en de oudere biografen blijkbaar door zijn familienaam Ab Aduater misleid zijn. Op 4-jarigen leeftijd verloor hij zijne moeder en zijn vader verkwistte het vermogen, zoodat hij zich eerst laat aan de studie kon wijden. Hij werd koorknaap in den Dom en pas toen hij 17 jaar oud was, kwam hij op de Hieronymusschool, waar hij gedurende bijna 3 jaren onderwijs genoot. In 1532 vertrok hij naar de hoogeschool te Leuven, keerde in 1540 te Utrecht terug, ging hier tot den geestelijken stand over, gaf eerst particuliere lessen, doch werd spoedig leeraar aan de Hieronymusschool. Omstreeks het voorjaar van 1574 vertrok hij weer naar Leuven en volgde daar 10 jaar later Petrus Nannius als hoogleeraar in 't Latijn op. Met een hoofdstuk over de waardeering voor C. V., zijn invloed en zijn persoonlijkheid, vnl. aan berichten van tijdgenooten ontleend, wordt de belangwekkende levensbeschrijving, die veel nieuws brengt, besloten. Valerius stierf in 1578 te Leuven. E.